

BISERICA și ȘCÓLA.

Fóia bisericéscă, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCÓLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Promemoria

Clerului și inteligenții laice române ortodoxe.

III. La 1740, după mórtea Împăratului Carol VI, fiica acestuia *Maria Teresia* suind tronul Habsburgilor, — între împrejurări forte grele, interne și externe, d'o parte atacată cu resboiu din străinătate, de altă parte — încântată, ba chiar fărâșată de entuziasmul aristocrației magiare, ea — față de cestiunea „*Rascia-ilor și a privilegiilor lor*“, sub care concept, pe acel timp, după esperiința faptică de petrecuții 50 de ani, nu se înțelegea și putea înțelege decât — *causa întregii Biserice ortodoxe*, în care cauză deja de sus se ivise reacțiunea. — așa dicând cu voiă — fără voiă s'a pus pe terenul — destul de pe față ocupat de guvernele precedentilor ei, mai vertos ale părintelui ei.

Patriarchul *Arseniu* al IV-lea *Șacabent* sosise deja cu puțini de ai sei; însă — în ce dispozițiune?! El încă la 1737 plecând dela Ipec cu câți-va episcopi, cu cler numeros și mulțime de popor, armat și ne-armat, în trecerea sa prin Serbia a fost prins de Turci și era p'aci să fie ars de viu, decât muierei pașei comandante nu i-se făcea milă de bietul bătrân, ca să-i ajute a scăpa în tabera împărătească — el singur și cu puțini de ai săi; — căci persecutat și ajuns fiind de Turci, acestia i-au tăiat și — parte mare robit mulțimea ce-l însoția, al cărei număr unii scriitori îl pun pân' la 80 de mi! A fost deci primit de cei împărătești ca *martir* pentru cauza împărăției din Viena; dar cu conștiința de tot deprimată, crezându-se el vina morții și nefericirii atâtor creștini!

Între astfel de împrejurări — de adunarea unui congres național electoral nu putea fi nici vorbă. Dar mai târziu, și anume la 1741, deputațiunea fruntașilor Sârbi, carea veni la Pojon să presente ténerei Împărătese omagiale Bisericii și națiunii, în numele acestora făcând și rugăciunea, ca patriarchul *Arseniu* al IV-lea să fie recunoscut de Metropolit al

lor, *Maria Teresia* cu decretul dat din Castelul ei din Pojon în 31 Oct. 1741, a încuviințat cererea numind pe

Patriarchul Ipecului, *Arseniu Ioanovici Șacabent al șeptelea Archiepiscop și Metropolit* — în *Carlovăț*, — după ce, prin tractatul dto 18 Sept. 1739 Serbia cu Belgradul (și cu Oltenia,) deveniseră ér în potestatea Turcului. Acest Archiepiscop și Metropolit deci este *cel dântéiu* cu scaunul în *Carlovăț*, unde zidindu-se reședință s'a stabilitat Metropolia ortodoxă.

Prin această procedere Împărăția și-a ajuns două scopuri politice; *ântâiu*: a format încă un precedent, mai eclatant decât cel de la 1691, pentru *denumirea*, în loc de *alegere* a Metropolitului, între împrejurări estraordinare; a *doua*: a curmat *definitiv legăturile Metropoliei de dincóci cu Esarchatul Patriarchiei din Ipec*; — ambele scopuri mai de mulți ani avute în vedere. Timpul era tocmai oportun; căci d'o parte fruntașii sârbilor cereau *numirea*, precând d'altă parte guvernul cunoșcea sórtea fatală a Patriarchiei din Ipec; adevă cumcă, după părăsirea la 1737 a acelei mărețe Mănăstiri de aprópe 400 de ani *scaun al Patriarhilor sârbesci*. Turcii năvălind asupra ei, au deprădat'o și derimat'o până la pământ — întré lacrimile creștinilor de jur-imprejur, dar spre mare plăcere și bucurie a Grecilor, căror această măreță instituțiune slavă pururia a fost o săgeată la inimă.

Și — fiind că spusei acestea, așa cred, că aici este locul, ca într'o mai lungă parentesă, pentru cei-ce vor dorí să căscige o idee măcar despre originea și viața și ultima sórte a atinsei Esarchli, și Patriarhii serbesci, să dau o descriere, cât se póte de scurtă a acestia.

La anul 1210 regele Sârbilor *Stefan Nemanea*, dorind a emancipa Biserica țării sale de abuzurile și lăcomia Grecilor din Tarigrad, a consmțit cu al treilea fiu al seu *Rastco*, ca acesta să se călugărescă în sântul *Munte*; a mijlocit apoi, ca

acesta trecând prin gradele preoției, la 1221, în Nicea prin Patriarchul din Țarigrad *German* se fie sântit și instalat de Archiepiscop al Sârbilor cu auctoritate esarchală, adică cu dreptul de a ordina și sânti episcopi, de a convoca sinode parțiale, și a governa independent Biserica din Regatul Sârbiei. Acest Primate-Esarch al Serbiei, sub numirea de „sveti” și „svetitel” *Sava I*, adică sântul și luminătorul, se serbeză la toți Sârbii până în ziua de astăzi. El a avut pân' la anul 1346 următori în scaun 11; la acest an însă *Dușan* Împăratul Sârbilor, supranumit cel puternic („silni”), cu reședința în Prizrend, convocând mare Sobor național, compus din cler și fruntașii poporului său — la *Scopia*, această mare adunare, (cel dintâu Congres național formal), a proclamat pe al 12-lea Archiepiscop-esarch de *Patriarch* cu scaunul în *Peci*, orășel și Mănăstire, care Turcii mai târziu au numit-o Ipec. Patriarchia din Constantinopole la început a protestat în contra acestei creațiuni anticanonice, amenințând-o cu escomunicare, mai târziu însă, anume sub stăpânirea fiului lui *Dușan*, cu numele *Uroș*, de nevoie s'a învoit a o recunoște. Dela acest *Uroș*, am găsit în „*Novi Letopis*” part. II. din 1838, p. 140—144 un decret în limba paleo-slavă cu datul de 10 Apr. 1357 și cu subscrierea: **Ștefan Uroș**, *blagoverni Țar Srblem i Grecum*, adică: binecredincios Împărat al Sârbilor și al Grecilor.

Literații bisericești ai Sârbilor sciu să ni spună de 25, unii chiar pân' la 35 și mai mulți Archiepiscopi și Patriarchi-Esarchi — de la 1221 pân' la 1737. Ecă ce scrie învățatul *G. Pray* în cartea sa „*Chorographia Patriarchatus Ippekiensis*” despre titulatura și autoritatea Patriarchului Serbesc:

“Archiepiscopus, qui sibi Patriarchae Sêrbiae, Bulgariae, Dalmatiae, Bosniae, Partium maritimarum et circa Danubium, totiusque Illyricae nomine plaudit”, — și apoi: „eius potestas in circumpositas provincias summa est; — „Nam ille in toto eius latissimo Exarchatu pro suo arbitrio episcopos instituit, Synodos cogit, atque omnium causarum supremus Iudex est, a quo nulla interponitur provocatio, cum nullas sit eo maior etc.”

De aici se pôte vedé, ce au perdat neamul sêrbesc prin părăsirea și nimicirea Patriarchiei din Ipec; dar tot odată se pôte pricepe, ce datine, moravuri, pretensiuni și dispozițiuni aduseră cu ei acei coloniști, respective mai marii lor bisericesci și lumesci, și anume cel din urmă *Patriarch*, *Archiepiscopul* și metropolitul *Arseniu Ioanovici-Șacabent*!

Despre acest al 7-lea *Metropolit* se presupunea — la locurile mai înalte, că — ca om mult pățit, are să fie blând și concesiv întru tôte, dar curând această presupunere a trebuit să dispară. Mai întâi dânsul a venit în conflict cu Episcopii sei sufragani, pre cari de loc nu-i considera, tractându-i în mod absolutistic, cum se deprinsese sub Turci în Ipec. Tot asemenea tracta și pre fruntașii civili și militari

ai națiunii și întru acesta purtare trufașă, era sprijinit din parte a potestății politice, cărei pururea i-a convenit absolutismul individual, față de cei subordinați

Ca de exemplu aduc un incident, ce cred că pe mulți va interesa. Pe timpul păstoriei sale, întemplantându-se, ca Împărăția din Viena, deja consolidată în stăpânirea Transilvaniei, și fôrte zelos activă pentru convertirea Românilor la catolicism, se găsescă de bine și potrivit, de a separa *episcopia Severinului din Caransebeș*, respective pe *Românii aceleia de Ardelul*, ce se svêrcolia în luptă contra unirei, episcopul de atunci al *Aradului*, *Isaia Antunovici* adresându-se direct la Viena, a cerut încorporarea acelei diecese române la Arad, ceea-ce s'a și încuviințat la 1741 prin *Resoluțiune împărătescă*, fără de ascultarea *Patriarchului-Metropolit*; dar acesta aflând această măsură, și-a ridicat vocea aspru criticătoare și protestătoare, astfel încât a costat timp și umiliri și amenințări, pân să-l facă, ca să recunoască, măcar și numai pentru timpul vieții episcopului aradan — acea măsură. Deci după mórtea acelu episcop, séu încă după alegerea șă de *Metropolit*, *Eparchia Caransebeșului* a fost împreunată cu a *Vêrșeșului*, ca desdaunare pentru perdutele trei proto-popiate în Serbia.

Dar apoi acesta-și *Patriarch — Metropolit —* vedând intriga de sus și nemulțumirea generală a turmei sale, cu asemenea energie a stărut a se solicita la *Împărăția* vindecarea relelor, și — spre acest scop: *Intărirea de nou a Privilegiilor-rasciane* cu luarea sub protecțiunea împărătescă mai serioase a națiunii ortodoxe. Deci *Împărătesa*, în situațiunea impresurată de pericole, neavând încotro, adat urmare justelor cereri, prin diploma ei cu datu din Praga, 18 Maiu 1743, remânând această diplomă *cea din urmă întărire a privilegiilor rasciane*.*) Curând după această de asemenea s'a conces *Congres național* — atât pentru instalarea *Patriarchului de Metropolit*, cât și pentru publicarea nōuei diplome, în fine și pentru pertractarea gravaminelor omnilaterale!

Să aștepta ca aceste gravamine să se descarce în capul bietului *Metropolit absolutistic*, însă cu totul altfel sa întâmplat. Acelea la urma urmelor mai tôte s'au îndreptat și concentrat asupra reacțiunii de sus, dela puterea de stat!

Patriarchul-Metropolit, deși dispus absolutistic, era destul de rafinat, d'a să sei acomoda împrejurărilor, el deci în *Congres* a făcut cauză comună cu — *totalitatea malcontenților*, care printr'un memorand, în 25 de puncte au înșirat — multele ne-a-junsuri, cu amare plânsori, pentru neobservarea privilegiilor și cu esențiale postulate cattră *Maiestate*, spre asigurarea drepturilor privilegiale, precum d. e. în p. 2: repetînd rugarea, aceste drepturi se fie înarticulate

*) Memorabil este, că această diplomă s'a espedat prin trei diferite supreme *Dicasterii*, sub trei diferite date. Eu am citat pe cea espedată din partea *Cancelariei ungarice-aulice* ca cea mai competentă.

prin Dieta Ungariei. Dar toate fără rezultat, ba din contră stricând mai mult cauzei. Căci precând „Națiunea ortodoxă“, pe care Impăratăsa mereu o numea: „Die getreue u. vielgeliebte illyrische Nation“ mereu săngera în toate părțile, prin toate războaiele Impărăției, Aristocrația magiară, prin entuziasmul lărmuitor demonstrativ și escesiv al său, preocupase totă inima și totă cugetarea bunei monarce, încât aduse tréba acolo, că plânsorile și rugările Congresului se feliuate în nume de rău, ca agitațiuni condamnabile și deci avisate unei investigațiuni lunge și complicate, unde de nou s'a sulevat cestiunea: „*Dacă drepturile și imunitățile privilegiale privesc Națiunea și Biserica ilirică întregă* — séu numai partea cea adusă de patriarhul Cernovici la 1691? — pe această cale Impăratăsa ajungând a enunța, că — „*toate cestiunatele drepturi și imunități, sunt condiționate, numai de grația Maiestății Sale!*“ Pe lângă toate însă ea, cu agera ei minte curând prevădând inconvenientul, printr'un Decret al Mareșalului Curții din anul 1746 a dispus instituirea unei Deputațiuni aulice — „*in Transilvanicis, Banaticis et Illyricis*“, ca organ independent în toate cauzele ce privesc Națiunea ilirică; numind președinte pe contele Ferd. Kolowrat, cu restricțiunea, ca numai casurile din provincialul și politicul Ungariei, adevă de prin comitate să le tracteze în conțlegere cu Cancelaria ung. aulică.

Din această măsură se vede, cum Marea Impăratăsa la 1746 espres a concretat afacerile Bisericii ortodoxe din Bănat, Transilvania și părțile Ungariei, special cele militarisate. Ideea cunoscută a contelui Kolowrat era, că — „*afacerile naționale ilirice, ca formând, patrimonium domus Austriacae*“, ér nu regni Hungariae, să fie scóse de sub legislațiun a și Administrațiunea unghurésă.

Cu toate și pe lângă toate gravaminile și postulatele rasciane, de pe acest timp deja numite „ilirice“, au rămas încurcate, măr de cértă și discordiă — între supremele Auctorități și Consilii ale Imperiului austriac. Într'aceea Patriarhul-Metropolit la începutul anului 1748 răposând, a fost pus la vecinică odichnă în Mănastirea Cruședol, ér în tótna aceluiași an adunându-se Congres electoral în Carlovăț a ales — mai vertos prin votul militarilor.

Al optelea Metropolit pe episcopul Aradului *Isaia Antunovici*, carele însă abia întărit în scaun, a răposat în Viena la începutul anului 1749; deci adunându-se Congresul de nou în tótna aceluși an, a ales

Al nouălea Metropolit, pe episcopul din Carlostadt *Paul Nenadovici*, despre care am a nota unele interesante — în articolul următoriu.

Bêtrâmul.

O cestiune de interes vital.

Pentru fie-care popor, epocole, ce se urméză în decursul veacurilor își-are îndatoririle lor; și popórele pot să înainteze numai în măsura în carea ieau asupra-și, și pot să-îndeplinescă cu succes aceste îndatoriri. A fost de exemplu pentru noi românii o epocă, în carea aprópe întregă activitatea noastră a trebuit să fiă concentrată, ca să-ne organizăm bisericesce, și să redăm viétă bisericii noastre naționale. În legătură cu această epocă am trebuit să-ne concentrăm toate forțele pentru înființarea și organizarea șcólelor noastre confessionale. Am făcut tot ceea ce am putut după timp și împrejurări în ambe aceste direcțiuni; și rezultatele obținute ne-au dovedit, că suntem în stare, se putem să facem mult în butul tuturor greutăților. Și învățatura din cele ce am putut realiza în ambe aceste direcțiuni este: că putem să lucrăm, pentru-că voim, să trăim.

Asădi între multele probleme, ce trebuiesc rezolvite prin generațiunea actuală a neamului nostru, este una, carea apasă cu totă greutatea asupra umerilor nostri, și anume o bună soluțiune a unei mai nimerite soluțiuni a vieții și dezvoltării economice a poporului nostru. S'a făcut un frumos început pre acest teren prin înființarea institutelor de credit și prin o mai bună chivernisire a capitalelor bisericesci și fundamentale, — precum și prin faptul, că în viéta noastră publică, în biserică și în școlă să dă multă atențiune cestiunilor, cari privesc economia poporului nostru. Se sêmețe însă în mare măsură chiar astăzi trebuința urgentă de o sistemă, de o lucrare mai cu plan, de un program bine definit pentru viéta și dezvoltarea economică a poporului nostru. Ne trebuiesc acel plan, această sistemă, și în legătură cu acesta ne trebuiesc și mijlócele de lipsă pentru o executare corăspundătoriă. Este un lucru mare planul și sistema, de carea vorbim; și de sigur lucru și mai mare este, ca să aflăm mijlócele pentru a-l poté, să-l executăm. De lucruri grele însă nu se înspaimântéză omul, carele voiesce să trăiască cu cinste în lume. Și noi românii am ținut cu rigóre în trecut, și ținem și astăzi, ca să fim, și trăim cu cinste în lume și între popórele Europeii. Ne-am însușit această cinste de odată cu viéta, și vrem numai prin această cale să mergem înainte.

Planul, de care vorbim, și sistema trebuincióasă pentru o viéta și dezvoltare economică, carea se corăspundă timpului greu, în carele tăim consistă ne-

perat, și culminază în faptul, — ca prin munca și strădania noastră să câștigăm mai mult, ca să avem mai mult, și prin acest mai mult să putem înfrunta toate greutățile, și să putem acoperi toate lipsele în conformitate cu timpul și cu împrejurările, în cari trăim.

Planul și sistema, de carea vorbim, consistă, ca să șcim, și să lucrăm astfel, ca tot ceea ce facem, să facem, și să lucrăm atât ca indivizi, unul câte unul, cât și ca popor, toți la oaltă, cu multă prevedere, ca din tot ceea ce lucrăm, să avem un câștig real, vădit, — și să ne șcim feri de a ne usa puterile, de cari dispunem pentru lucruri, de cari nu avem absolut nici un folos.

O șicem această, pentru că foarte ușor se poate întâmpla, și s'a și întâmplat la noi, ca să-ne preocupe, și să-ne consume puterile noastre menite de sigur pentru înaintarea noastră și a neamului, lucrări și cestiuni, cari faptice ne împedecă în dezvoltare. Cestiuni de această natură au fost la noi multe. Dintre acestea vom înregistra aici numai una, și anume: timp destul de lung ne-a preocupat pre noi românii cestiunea ortografiei, adecă cum să șcriem, cu semne, seau fără semne, și în legătură cu această, cum să vorbim, să mai folosim noi în limbă cuvinte, ce ni se par de origine streină, seau nu? S'a rezolvit ambe aceste cestiuni în un mod nimerit și practic atât din punctul de vedere al ortografiei și al limbii, și astăzi în punctul acesta numai este absolut nici o îndoială. Lumea s'a convins, și a așiat în această cestiune adevărul. Astăzi cestiunea ortografiei este la noi, cel puțin pentru timpul de față cestiune mult puțin rezolvită. Nu este însă în același timp nici pre departe rezolvită cestiunea cea mare a vieții și dezvoltării economice a poporului nostru, și de sigur nu este rezolvită din motivul, că ne preocupă dără în mesură pre mare alte cestiuni, cari pentru moment pot să fiă seducătoare, dar faptice nu sânt productive, nu lasă, și nu pot lăsa urme mănóse, pentru viitoriu și pentru posteritate. Astfeliu de cestiuni sânt, și pot să fiă multe la noi. Ele ne preocupă, și pot să-ne răpescă liniscea sufletescă pentru lucrările mari, cari avem să-le săvărșim, și rezultatul lor este starea nemulțămitoriă, în carea ne gășim astăzi.

Dorim neapărat o schimbare în spre mai bine, ér calea pentru această schimbare o vom găsi, dacă ne vom deprinde a fi mai cu grijă în judecata noastră asupra celor ce se lucrază la noi, atunci vom așia de sigur planul și sistema trebuincioșă pentru o

mai nimerită vietă și dezvoltare economică a poporului nostru.

Aronderea claselor școlare.

Dacă șerios dorim progresul școlelor noastre, ni-se impune ca o imperativă cerința, de a ține cont de principiile economiei progresive carea în ori și ce acțiune, ni impune cruțarea timpului și a forțelor de acțiune.

În câte casuri nu șuntem enorm de păgubiți, în lipsa unui plan de acțiune bine întocmit, care ni-ar cruța în mod simțitor mult timp și forțe, cari atât de trebuincioșe ne sânt.

Este mulțumitor numerul școlelor noastre din timpul mai nou, nu este înse întru toate mulțumitor ecuivalentul progresiv al acelora. Causele acestui raport neegal sânt multe și foarte păgubitóre; dintre acele, una este, și reaua arondare a claselor, în școlele noastre.

Numai cei ce au condus în vietă lor o școlă cu un învățator, vor înțelegre greutățile conducerii și instruării a 6 clase prin un învățator.

Neesplicabil ni se presentă faptul, care din punct de vedere pedagogic este o adevărată crimă, că în școlele cu mai mulți învățatori, a căror clase sânt în apropiere, școlele se fie paralele. Cunosc comune cu 4 învățatori, în cari tot câte 2 clase sânt paralele.

Ce perdere de timp și consumare de forțe, ca 2 învățatori se propună tot acelaș material.

Răul đace în necorespundetőrele noastre „Regulamente“ școlare, așa d. e. § 8 al aceluiaș, în meritul arondării claselor dispune:

„Ori care școlă cu curs de totă điva — fie și mai multe într'o comună — își imparte școlarii în șese cursuri.“

§ 3 al „Planului nostru de învățământ,“ lasă arondarea claselor în grija „autorităților locali ale școlei, înconștelegere cu inspectorul!“

Vorbese, basat pe bogate, dar triste esperințe, și cu adincă dorere trebuie se constat, că față de activitatea autorităților locali școlari, numai cuvânt bun nu poate avea, ori și care carele ține șerios la progresul școlelor noastre.

Dorim, ca astmod de cestiuni importante, ca și arondarea claselor în școlele cu mai mulți învățatori, se fie normată în Regulamente și se nu fie lăsată în grija și capriciile autorităților locali școlare, căroră li lipsesece cu deseversire bunul simți de a lucra și a-se interesa de progresul școlelor noastre.

Se adoptăm și noi normativele adoptate de cei mai înaintați în ale progresului școlar, arondând clasele după numărul învățătorilor; ca ăstmod, având un învățător mai puține clase sub conducerea sa, și progresul său va fi la tot cazul mai mulțumitor, având și timpul suficient, de a-se ocupa mai mult cu o clasă, când numărul lor este mai restrâns.

Se consultăm deci în acest merit „Planul de învățământ ministerial.“

Comloșul bănățian, 22 Septemvre 1898.

Iuliu Vuia.

Prelegeri din teoria musicală.

7. Cheile musicale.

Cheile musicale sunt niște semne, cari se pun la începutul portativului spre a cunoște numele sonorilor scrise pe portativ.

Chei musicale sunt mai de multe feluri, dar cele mai folosite sunt două: 1) Cheia violinei și 2) Cheia basului.

Cheia violinei carea se numește și cheia sol, se scrie între linia primă și a treia portativului, ér nota ce se află pe linia a doua se numește sol său nota g și are forma unei nule ovale strătăiată prin un s mare.

Cheia basului numită și cheia fa se scrie pe linia a patra a portativului, având forma unei come ér nota carea se află pe acea linie se numește nota fa.

Afară de aceste chei principale mai folosim în musică și cheia sopranului numită și cheia do, carea se pôte scria pe patru linii a portativului și anume: pe linia 1, 2, 3 și a 4 și are forma unui 3; ér nota ce se va afla pe respectiva linia a portativului unde se află cheia, se numește nota: do.

Observare: Intimpinând o complecațiune prea mare prin folosința mai multor chei, cei mai mulți se folosesc de cheia violinei și de cheia basului.

Astfelu mai tôte piesele năstre musicale corale bisericăști, lumești și naționale au la începutul portativului cheia violinei și cheia basului, folosindu-se cheia violinei pentru vocile tenore ér a basului pen ru vocile basiste.

Asemenea se folosește cheia violinei și la vocile sopraniste (femeesci) și altiste, unde se cântă asemenea piese musicale arangiate pentru coruri sextete septete etc.

Recapitulațiune:

Ce fel de semne sunt cheile musicale? De câte feluri sunt cheile musicale? Unde se scrie cheia violinei? — a basului? Ce formă are cheia violinei? — a basului? Cum se mai numește cheia violinei? — a basului?

Afară de aceste chei musicale ce chei mai cunoștem?

La ce voci folosim cheia violinei? — a basului?

8. Pausale. (Figuri de durata tăcerilor.)

Pausale ca și notele sunt de mai multe feluri reprezentând difeite prolongiri de tăcere.

Pausarea odată este mai lungă ér altă-dată mai scurtă, după cum cere necesitatea cântării.

De aici pausale se impart ca și notele: în păsă întrégă — de jumătate, — de patrimă, — de optimă — de șese-spre-decime, — etc.

Pausa întrégă se însamnă prin o linie grăasă și orizontală pusă de desuptul liniei a patra din portativ, și arată o tăcere de timp cât numărăm 1, 2, 3, 4, după plac.

Pausa de jumătate se însamnă prin o linie grăasă și orizontală pusă pe linia a treia din portativ și arată o durată de timp cât am numera 1, 2.

Pausa patrimă se însamnă prin semnul sau prin o linie costișă scrisă dela drépta spre stânga având în partea superiără un stég punctat și arată o durată de timp cât am numera 1.

Pausa optimă se însamnă prin o linie costișă scrisă dela stânga spre drépta având în partea superiără un stég punctat având o durată de timp jumătate din a pausei patrimă și este egală în durata de tăcere, cu o notă optimă.

Pausa de șese spre-decime se însamnă prin o linie costișă scrisă dela stânga spre drépta având în partea superiără doue stéguri punctate și arată o durată de timp jumătate din a pausei optime și este egală în durata de tăcere cu o notă de șese spre decime.

Afară de aceste pause mai sunt pausale de trei deci și doime, pausa de șese deci și patrimă, cari, ca și notele de aceeași valóre, obvin în cântarea vocală fôrte rar său nici de-cum, — de aceea aflu de prisos a se tracta băeților și peste tot coriștilor cari n'au nici un folos de a-le cunoște.

Recapitulațiune:

Ce represintă (arată) pausale? De câte feluri sunt pausale? Ce numim păsă întrégă? — de jumătate? — patrimă? — optimă? — șese spre decime?

Cum se însamnă pausa întrégă? — de jumătate? — patrimă? — optimă? — șase spre decime?

9. Punctul. (Prolungirea notelor și a pauselor.)

Dorind se lungim o notă său o păsă óreși carea în cântare ne folosim de un punct ca semn ajutător a respectivei note său pause.

Aflându-se un punct lângă o notă întrégă acesta însamnă, că nota întrégă este mărită cu jumătate din valórea ei. Nota acesta va avé o durată cât nu numărăm 1, 2, 3, 4, 5, 6 său 6 patrimi.

Acești valóre au punctele și pentru cele-lalte

note séu pause de exemplu : aflându-se un punct lângă o pauză de jumătate acésta înseamnă că pauza are se fie mărită respective lungită cu jumătate din valoarea ei având o durată de tăcere cât am număra 1, 2, 3,

Pentru și mai mare prescurtare, unii folosesc pe lângă notă séu pause doue, trei séu și mai multe puncte.

Nota carea ne reprezintă o figură constatătoare dintr'o notă intrégă și doue puncte lângă densa o avem se înțelegem în durată de 7 patrime anume : punctul al doilea pus lângă primul de lângă notă, lungesce nota cu jumătate din valoarea punctului prim.

Asemenea influință au doue trei séu mai multe puncte asupra pauselor.

R e c a p i t u l a ț i u n e :

Dorind se lungim o notă séu o pauză de ce ne folosim?

Ce înseamnă punctul pus lângă o notă intrégă ?

Câte patrimi are o asemenea notă ?

Are punctul aceași valoare și pentru cele lalte note ?

Ce înseamnă punctul pus lângă o pauză de jumătate ? etc.

Aureliu Bădescu,
invătător.

D I V E R S E.

* *Serviciu divin.* Marția trecută din incidentul dălei onomastice a Maiestății Sale Preagloriosului nostru Împărat și Rege apostolic *Francisc-Iosif I*, s'a oficiat în biserica catedrală din Arad sta liturgie prin Prea Sântia Sa părintele Episcop diecesan *Ioan Mețianu* asistat de preoțimea din localitate, ér la finea s-tei liturgii s'a oficiat prin Prea Sântia Sa doxologia cea mare în ființa de față a membrilor Consistoriului, a corpulu profesoral și a tinerimei dela seminariul diecesan din Arad, și a unui numéros public, — ridicându-se rugăciuni ferbinți cătră Cel Atotputernic pentru îndelunga viață și sănătate a Maiestății Sale Preagloriosului nostru Împărat și Rege Apostolic *Francisc-Iosif I* și a *Augustei* case domnitóre.

D-deu sé primescă s-tele rugăciuni.

* *Iubileu.* Despre iubileul veteranului părinte *Atanasiu Popa* din Câmpani-Sedistel ni sé scrie : Duminecă în 20 Septemvre st. v. 1898 după ce s'au adunat din comunele învecinate preoțimea și învățătorimea — la locașul preotului veteran *Atanasiu Popa* la 4 óre d. m. s'au dus cu toții la s. biserică unde sa sevărșit rugăciunile de séra prin preotii : *Ioan Coroiu* din *Vaşcou-Bărășci*, *Ilie Bursașiu* din *Șust-Briheni* și *Petru B. Baicu* preot în *Băița*, — de față fiind : învățătorii *Ioan Pinter* din *Beiuș*, care prin anii 1856 a servit cu iubilantele preot în acésta comună ca învățător, *Vasilu Sala* din *Vaşcou* și alții, — mai mulți inteligenți și țărănime.

După sevărșirea s. slujbi de séra, s'au îndepărtat

cu toți având în mijlocul lor iubilantele preot — până la ale-sale, unde au fost ospetați la masa veteranului iubilante.

Părintele *Atanasiu Popa* e de 72 de ani și sé afiá în-deplină sênătate, are o mulțime de nepoți 32 și 8 stre nepoți. La masă s'a rădicat mai multe toaste pentru iubilant etc.

Felicitările nóstre !

† *Necrolog.* Subscrișii cu inima frântă de durere Vê aduceam la cunoștință repozarea neuitatului nostru fiu și frate *Aurel* rigorosant în drepturi, întâmplată, după scurte suferințe, astăzi în 24 Septemvre (6 Octomvre) la 4 óre d. a. în etate de 24 ani. Scumpele rămășițe pămenteșci sé vor așeza spre odihnă eternă Sâmbătă în 26 Septemvre (8 Octomvre). În veci pomenirea lui ! — Șepreuş, 6 Octomvre n. 1898. — *Ioan Petruțiu* și soția născută *Popovicu* ca părinți ; *Mărióra*, *Emilia*, *Iustin* și *Traian* ca frați și surori.

* *Apel.* Propășirea pe teren literar este scopul de căpetenie pe care societatea academică „*Petru Maior*“ dela întemeierea ei și până azi cu sirguintă îl urmărește. În fața misiunii sublime, ce-i stă înainte de a conduce, cultiva și a inspira simțeminte nobile și virtuți civice în poporul, din care face parte, — tinderea la scopul indicat, trebuie sé se facă cât sé póte mai cu imbelșugare. Avem sé pășim tot mai fără esitare și cu bărbătescă hotărîre în noua cale deschisă în secolul nostru al progresului omenirii și deci nu ne e iertat a cruța mijlócele exterióre în paguba simțită a perfecționării intelectului, a cultivării inimii.

Starea materială puțin indestulitoare a societăței nóstre a purtat vina, că pe lângă plătirea chiriei mari a localităților sale și acoperirea feluritelor trebuințe laterale, abia s'a putut prevede cu mijlócele culturale trebuinciose amésurat cerințelor mărite ale timpului de față, cu un cabinet de lectură și cu o prea modestă bibliotecă. Este într'adevăr modestă și nu ne póte mulțumi biblioteca — o accentuăm îndeosebi acésta pentru importanța mare ce o are — și mai ales acum nu, când se oțêndu-se cu ocașia unei noauă aranjări mulțime de cărți din us, a fost redusă în fiecare ram al științei la dimensiuni minimale și puțin vrednice de unicul paladiu al tinerimei române universitare din patrie.

Avem deci datorințe mari în acésta direcțiune și în vederea lor, societatea „*Petru Maior*“ și-a luat de scop cât mai bogata înzestrare a bibliotecii sale cu opuri din tóte ramurile științei. Considerând însă starea materială nefinsemnată a societăței nóstre și de altă parte prețurile exorbitante ale cărților nóstre românești — imprevjurări, cari nu ne permit a satisface chiar numai din mijlóce proprii cerinței pomenite, — cu deplină încredere facem apel la toți cărturarii neamului românesc, autori și editori de cărți, instituțiuni culturale și științifice etc rugându-ne stărutor, a contribui la sporirea bibliotecii, care e un bun comun al națiunii întregi, prin donațiuni de cărți, reviste științifice-literare și a. m. d

Avem convingerea, că numai întregind astfel biblioteca și umplând lacunele din ea, din bogățiile producției literare românești — și intru-cât va fi posibil și străine — vom pute face tot mai mult, din societatea nóstră, ceea-ce trebuie sé fie : sanctuarul în care sé pun bazele unei înțelepciuni practice pentru viață și unde mai presus de tóte sé conservă și cultivă tesaurul cel mai scump al nostru — limba ce o vorbim.

Fie ca rugarea nóstră căldurosă sé afie răsunset viu în inimile tuturor Românilor de bun simț spre mulțumirea nóstră și a neamului cinste !

Budapesta, din ședința comisiunii literare a societății „Petru Maior,” ținută la 18 Aprilie n. 1898. — Victor Păcălă, președinte. Candin David, referent.

* *Sădirea cu pomi a drumurilor micului Luxemburg.* Încă înainte cu 12 ani în micul Luxemburg au început a înlocui arborii de pe drumurile de țeară, cu pomi roditori.

Esemplul bun, a fost urmarit și de singuratecile cercuri, astfel, că în scurt timp au fost plantate cu pomi roditori și drumurile vicinale.

„S Echo Agricole” ni spune, că pe drumurile de țeară ale micului Luxemburg, sunt plantați 50,000 ear pe drumurile vicinale 54,000 de pomi roditori.

Ni putem întipui, ce binefăcătoare influență morală a avut această întreprindere asupra populațiunii!

Resultatele materiale încă sunt de așteptat, căci în anul 1896, un canton singur a încasat după rodul pomelor 7000 franci.

* *Contra anarchismului.* Se știe, că Italia a luat inițiativa întrunirii unei conferințe internaționale contra anarchismului. Diarele italiene afirmă, că această conferință va avea loc în curând. Necesitatea unei înțelegeri pentru o acțiune comună a fost recunoscută cu ocazia schimbului de păreri între puteri. E ușor de înțeles zélul Italiei de a propune o luptă de exterminare contra propagandei prin fapt. Italia este foarte mult bântuită de anarchism și toți asasinii de persoane înalte din ultimii ani au fost Italieni. În special Italia caută să cadă de acord cu republica Elveția pentru a pune stavilă extensiunii anarchismului. Vecinătatea Elveției, loc de refugiu pentru toate elementele dedisordine din lumea întregă, exercită o influență dezastrăasă asupra populației muncitoare italiene, care în emigrația ei anuală după muncă trece prin Elveția. Dacă Elveția ar lua măsuri rigurose contra revoluționarilor cosmopoliți cari se refugiază acolo, guvernul italian crede, că și în Italia s'ar simți influența binefăcătoare a acestor măsuri. Ori-cum ar fi, este timp ca statele Europei să se înțeleagă pentru a reprimă acțiunea primejdioasă a acestor criminali nebuni, cari vor să facă politică cu pumnalul și cu bomba.

* *Uscarea prunelor.* Prunele formeză un aliment eminent igienic și hrănitor pentru om în toate anotimpurile, de aceea este important a ști cine-va cum să le usuce sau să le prepare, pentru a le avea în totdeauna. Mulți nu știu cum se face această operațiune, așa că le usucă prea mult și-și perd gustul prin o uscare îndelungată. Trebuie să cunoaștem că prunele, pentru a fi conservate în stare uscată, trebuie a le despărți de esecul apei de vegetațiune. Pentru aceasta se culeg prunele când sunt coapte, sau se scutură, și se întind pe o gratie de nule; după o zi, sau două, se pun într'un cuptor — după ce s'a scos pânea din el. Pentru a-se conserva prunele când sunt coapte, pentru a le transporta la aer și a le lăsa aci să se moie și să se mai evaporeze din apă. După câte-va césuri se iau prunele după gratie și se pun în săculețe spre a agăța la adăpost în casă, pentru a le conserva.

Concurs.

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc din comuna Șilindia, prin această se scrie concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare în foia „Biserica și Școla.

Emolumintele sunt: 1) în bani gata 300 fl.; 2) 24 metri lemne, din care se va încălzi și sala de învățământ; 3) pentru conferință 10 fl.; 4) pentru scripturistica 5 fl.; 5) Cuartir liber și grădină de legumi.

Recurenții pentru acest post învățătoresc sunt avisați ca recursurile ajustate cu documentele legale, prescrișe și adresate comitetului parochial din Șilindia se le subșternă M. O. Domn Acentie Chirila, insp. școlar în Șilindia p. u. Silingyia și a se presenta în vr'o Duminică ori sârbătoare în Sta biserică, spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Șilindia, la 23 Septemvre 1898.

Comitetul parochial.

În conșelegere cu: ACSENTIE CHIRILA m. p. insp. școl.

În urma rezoluțiunii Ven. Consistoriu diecesan Nr. 4797/898 se scrie concurs pentru ocuparea stațiunii învățătoresci la școla vechiă gr. or. română din Macea, cu termin de alegere 1/13 Noemvre a. c.

Emolumintele sunt: a) salariul în bani 300 fl.; b) 4 stângeni lemne; c) pentru scripturistica 6 fl.; d) pentru conferință 10 fl.; e) stolele cantorali usuate dela înmormântări; f) cortel liber cu grădină.

Recursurile ajustate de după prescrișele legilor în vigoare și adresate comitetului par. din Macea, au să se asternă la subșcrisul ppresbiter în Chișineu (Kisjenő, cottul Arad) până în 27 Octomvre st. v. a. c.; ér recurenții au a să presenta până cu 8 zile înainte de alegere în sta biserică din Macea, pentru a-și arăta desteritatea în cele rituali.

Dat, din ședința comitetului par. gr. or. român, ținută în Macea, la 20 Sept. v. 1898.

Anton Ineoan, m. p.

Georgiu Bragia, m. p.

președinte.

preot. not. comit.

În conșelegere cu: DR. IOAN TRAILESCU, m. p. ppresbiter insp. de școle

Să scrie concurs pentru stațiunea învățătorescă din comuna Topa sup. protopresbiteratul Beiușului cu termin de alegere pe 18/30 Octomvre.

Emolumintele împreunate cu acest post învățătoresc sunt: bani gata 300 fl.; intravilanul școlei 1200 □; dela înmormântări mari 40 cr. dela mici 20 cr. și alte beneficii cantorale. Alesul pôte deveni întărit cu decret numai după progresul ce-l va documenta la finea anului școlar.

Doritori de a fi aleși sunt poștiți a și substerne petițiunile conform regulamentului instruate — subșcrisului protopresbiter până la 17/29 Oct. la adresa comitetului érá până în 8 zile cătră alegere, a să presenta la biserică pentru a-și arăta desteritatea.

Topa Sup, la 17/29 1898 din ședința ținută.

Comitetul parochial.

În conșelegere cu mine: ELIA MOGA, protopr. Beiușului.

În conformitate cu înaltul decis consistorial, Nr. 5265/1898 pentru îndeplinirea postului vacant de învățător la cl. I. confesională rom. gr. or. din comuna Chesinț, prin această se scrie din nou concurs, cu termin de 30 de zile dela prima publicare în foia „Biserica și Școla”:

Emolumentele anuali împreunate cu acest post sunt: 1) Salari în bani gata 300 fl.; 2) Cuartir liber în edifi-

ciul școlii cu grădină de legumi de 1 jug. catastral; 3) 10 orgii de lemne din care se va încălzi și sala de învățământ; 4) 10 fl. pentru participarea la conferințele învățătoresci; 5) 5 fl. pentru scripturistica.

Recurenții, cari doresc a ocupa acest post învățătoresc, sunt avisați ca recursurile lor instruite conform dispozițiilor legale în valoare, și adresate comitetului parochial din Chesinț să le subșternă subscrisului protopop, inspect. școlar în Lipova (B. Lipa) până la termenul sus indicat, precum și a se prezenta în vre o Duminică ori sârbătoare, în sta biserică din Chesinț spre a-și arăta dexteritatea în cântare și tipic.

Chesinț, la 6/18 Septembrie 1898.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: VOICU HAMSEA, m. p. protop. inspector școlar.

—□—

Pentru deplinirea postului învățătoresc dela școla gr. or. română din comuna Ilteu, diecesa Aradului protopresbiteratul Radnei, se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în foia diecesană „Biserica și Școla.”

Cu acest post învățătoresc sunt împreunate următoarele emolumente:

1) Salariu în bani 300 fl.; 2) pentru conferință 10 fl.; 3) pentru scripturistica 10 fl.; 4) pentru curatorat 10 fl.; 5) 12 stângeni de lemne în natură; 6) dela înmormântări unde va fi poftit, cu liturghia 1 fl.; fără liturghia 50 cr.; 7) cortel liber și grădină de legumi.

NB. Comitetul parochial se obligă, ca încât alesul învățătoriu va arăta sporiu cu pruncii școlari, și va urca salariul încă cu 50 fl. așa, precum au avut și antecesorul.

Carii doresc a reflecta la acest post vor subșternă recursurile adresate comitetului parochial din Ilteu Rev. Domn. protopop și inspect. școl. Vasile Beleş în Maria-Radna.

Dela recurenți se pretinde să aibă testimoniu de calificare învățătorescă și alte atestate, apoi vor avea să se prezenta în s. biserică din loc spre a-și arăta dexteritatea în cântare și tipic, de ôra-ce alesul învățătoriu va funga și ca cantor la s. biserică — fără altă remunerațiune.

Ilteu, din ședința comitetului parochial ținută în 13/25 Septembrie, 1898.

Alesiu Vesalon, m. p.

Vasile Givulescu, m. p.

preș. comit. paroch.

notariul com. par.

În conțelegere cu: VASILE BELEȘ, m. p. protopop.

—□—

Amăsurat ordinațiunii Venerabilului Consistoriu ordădan de sub Nr. 1106/127 B. pentru îndeplinirea parochiei vacante Petid din protopresbiteratul Beliu, prin această se publică concurs cu termen de alegere pe 18/30 Octombrie a. c.

Emolumentele sunt: 5 și $\frac{1}{2}$ jugere pământ parochial, cu arândă anuală de 48 fl.; folosirea morminților cu arândă anuală de 30 fl.; birul dela 180 Nri de căși câte o vică, în jumătate grâu à 1 fl. 25 cr. și jumătate cururuz à 1 fl. de tot: 202 fl. 50 cr.; stolele de peste an la 90 fl.; locuință cu grădină de legumi 30 fl. Intrăga dotațiune anuală este de 400 fl. 50 cr. Se observă cumcă alesul paroch în înțelesul §-lui 8 din Regulam. pentru parochii până în Martiu 1899 are a da $\frac{1}{2}$ din venitul parochiei vânduvei și orfanului fostului preot Eut. Suciu.

Recurenții sunt poftiți a-se prezenta la s. biserică de acolo pentru a servi, cânta și predica, ér suplicele până

în 16/28 au ale subșternă subscrisului în F.-Giriș (F.-Györös) p. Tenke.

F. Giriș la 15 Septembrie 1898

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: PETRU SERBU, m. p. protop. ales.

—□—

Pentru deplinirea stațiunii învățătoresci din comuna Șicula devenită vacantă prin abdicarea învățătorului Longin Baba, protopopiatul Jenopolei se escrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare.

Emolumentele sunt: a) În bani gata 300 fl.; b) cuartir liber cu grădină de legumi și 1 jug. pământ estravilan, 6 stângeni de lemne din care are a se încălzi și școla, 10 fl. pentru conferință; dela înmormântări unde va fi poftit — 40 cr.; respectivul ales tot pentru acest salariu are a susține și strana.

Doritorii de a ocupa acest post, sunt avisați recursurile proveđute cu documentele prescise și adresate comitetului parochial, a-le trimite părintelui protopop și inspector școlar Constantin Gurban în Boroșneu; érá până la alegere au a se prezenta în sta Biserică din loc pentru a-și arăta dexteritatea în cele rituale.

Dat din ședința comitetului parochial ținută în 8. Septembrie 1898.

Florianu Monția, m. p.

Georgiu Cruceanu, m. p.

preș. com. par.

notar com. par.

Cu învoirea mea: CONSTANTIN GURBAN, ppresb. îns. cerc. de școle.

—□—

Pentru îndeplinirea postului de învățător la școla elementară gr. or. din nou înființată în comuna Világos, pe baza ord. Ven. Consistoriu diecesan din Arad dto 13/25 August Nr. 4363/898 se escrie concurs cu termen de alegere pe ziua 26 Octombrie (7 Noembrie) 1898.

Emolumentele legate cu acest post sunt: a) Salariu anual în bani 300 fl. v. a.; b) Cortel liber cu grădina și cânepișce; c) (8) opt orgii de lemne din cari are se încăldască și sala de învățământ; d) Pentru curașitul școlii, în cazul când învățătoriu va primi pre sine curașitul școlii 35 fl.; e) Paușal de scripturistica personala 3 fl.; érá pentru conferințe 12 fl.

Se observă că decă învățătoriu ales va sci instrua, și conduce corul vocal din loc pe note, va primi o remunerațiune anuală de (100) una suta floreni v. a. érá din contră nu

Recurenții trebuie se documenteze calificatiunea lor amăsurat concludului siodal Nr. 80 ex. 1883 și a § 60 din Regul. pentru învățământ.

Cei cu calificatiune mai buna, se vor bucura de preferința.

Recurenții sunt îndetorați ca recursurile lor bine instruate sa le subșternă Dlui Protopr. tractual ca inspector școlar Georgiu Popovici în Világos până 23 Octombrie (4 Noembrie) 1898.

Alesul învățător este îndatorat, când este săptămănar și în cas necesar — să împlinescă cântările bisericesci în strănă.

Mai departe recurenții sunt poftiți a se infetiosia în comuna la s. biserică în vr'o Dumineca, ori sârbătoare, mai nainte de ziua alegerii, cu opt zile, pre a-și dovedi dexteritatea în cântări și tipic.

Dat din ședința comitetului parochial, ținuta în 23 Aug. (4 Sept.) 1898.

Comitetul parochial.

Cu scirea protopp. și inspectorului școla GEORGIU POPOVICIU din Șiria.

—□—